

Thực hiện phát triển bền vững trong quy hoạch đô thị

Vũ Trọng Thắng – PCN bộ môn Vật lý môi trường
Khoa Quy hoạch Đô thị – Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội

Chúng ta đang trong thời kỳ thực hiện chiến lược phát triển kinh tế - xã hội đất nước đến năm 2020 theo hướng Công nghiệp hoá và Hiện đại hoá. Trong đó Định hướng phát triển đô thị quốc gia giữ một vai trò quan trọng và là thách thức lớn đối với công cuộc bảo vệ môi trường và phát triển bền vững !

Làm thế nào quy hoạch đô thị đảm bảo phát triển bền vững ? là câu hỏi đặt ra đối với người làm công tác quy hoạch xây dựng, nó không chỉ có ý nghĩa về mặt lý luận mà còn nhằm giải quyết những vấn đề thực tiễn bức xúc hiện nay.

Để giải quyết những vấn đề được đặt ra, một trong những hướng tiếp cận của chúng tôi là :

Thứ nhất : Cần xác định những yếu tố môi trường, tài nguyên liên quan và chi phối đến công tác quy hoạch.

Thứ hai : Tìm giải pháp để lồng ghép được những vấn đề môi trường trong quá trình thực hiện một đồ án quy hoạch.

Những vấn đề môi trường liên quan và chi phối công tác quy hoạch xây dựng:

Quy hoạch xây dựng là lĩnh vực mà quá trình hoạt động phát triển của nó tác động đến môi trường mạnh nhất, toàn diện nhất và đa dạng nhất. Có thể nói các yếu tố môi trường tự nhiên và sinh thái, các yếu tố môi trường kinh tế xã hội được xem là "khôn đúc" nên sản phẩm quy hoạch bền vững.

Những yếu tố môi trường tự

hiên và sinh thái gồm:

- Khí hậu
- Địa hình, địa mạo
- Đất và tài nguyên nước, tài nguyên rừng
- Thảm thực vật, động vật và đa dạng sinh học
- Hệ thống sử dụng đất
- ...

Những yếu tố môi trường kinh tế xã hội gồm:

- Dân số và tính chất phát triển dân số đô thị và khu vực
- Tình trạng và xu hướng di cư (Migration)
- Các khuôn khổ thể chế và pháp lý
- Định hướng sử dụng các nguồn tài nguyên thiên nhiên
- Sự bình đẳng giữa các vùng và cộng đồng
- Bảo tồn các di sản văn hoá, di sản quốc gia và thế giới
- Thực trạng ô nhiễm và khả năng "ô nhiễm tối ưu"
- ...

Mục tiêu của phương án quy hoạch là đạt được các yêu cầu kinh tế xã hội đặt ra trong khuôn khổ duy trì các nguồn tài nguyên và bảo vệ môi trường. Việc "dung hoà" giữa lợi ích kinh tế xã hội và lợi ích môi trường tài nguyên phải luôn được cân nhắc và xem xét.

Giải pháp lồng ghép môi trường trong Quy hoạch Đô thị :

Để thực hiện có hiệu quả các mục tiêu môi trường trong Quy hoạch Đô thị, quá trình thực hiện một đồ án quy hoạch cần tiến hành theo các

bước sau đây :

Bước 1: Nghiên cứu môi trường

Vấn đề nghiên cứu môi trường phải được đặt ra hàng đầu trong quá trình lập đồ án quy hoạch với mục đích:

- Tạo cho Kiến trúc sư quy hoạch làm quen với tất cả các khía cạnh về môi trường khu vực, đảm bảo vấn đề môi trường được xử lý cân nhắc đầy đủ trong đồ án Quy hoạch Đô thị cũng như các dự án khu vực.

- Tổng hợp và phân tích tất cả các thông tin về môi trường, nhận biết mọi chủ đề môi trường và những vấn đề môi trường quan trọng

- Đảm bảo việc thảo luận với các nhà chức trách và các bên liên quan khác (các chủ đầu tư, cộng đồng dân cư trong khu vực, và các tổ chức quần chúng khác) để hỗ trợ trong việc xác định các chủ đề và vấn đề môi trường nhằm có được sự hợp tác của họ.

Nội dung nghiên cứu môi trường gồm:

- Lập hồ sơ môi trường của đô thị và khu vực nghiên cứu.

Mục tiêu chủ yếu trong việc chuẩn bị hồ sơ môi trường là nhằm giới thiệu tất cả các kết quả điều tra khảo sát và thu thập các thông tin về môi trường. Trên cơ sở đó có thể nhận dạng các vấn đề môi trường cũng như phân tích các vấn đề môi trường đối với quá trình thiết kế quy hoạch.

Kết quả điều tra khảo sát mỗi chủ đề môi trường còn cho phép chúng ta so sánh giữa tình hình môi trường hiện tại với tiêu chuẩn môi trường đã được ban hành.

- Nhận dạng và phân tích các vấn đề môi trường

Là phân tích định tính và định lượng để xác định các vấn đề môi trường cần giải quyết trong đồ án Quy hoạch Đô thị như : tính cấp bách của các vấn đề môi trường được đặt ra, những nguyên nhân sâu xa và mức độ nghiêm trọng của nó, những giải pháp khả thi có thể sử dụng để ngăn chặn hoặc giảm nhẹ những vấn đề môi trường đã được nêu ra.

Kết quả của quá trình phân tích này là đi đến việc nhận dạng các ưu tiên cải thiện môi trường (vấn đề nào là ảnh hưởng trước mắt, vấn đề nào là ảnh hưởng lâu dài cũng như tính nghiêm trọng của nó ; khả năng có thể khắc phục hoặc không thể khắc phục, tính tiềm ẩn ..v.v.v....

- Báo cáo môi trường

Từ kết quả của một hồ sơ môi trường, tiến hành phân tích nhận dạng các vấn đề môi trường, các Kiến trúc sư quy hoạch phải đề xuất được những biện pháp loại trừ hoặc làm giảm nhẹ cũng như kế hoạch thực hiện nhằm đảm bảo mục tiêu môi trường đã được đặt ra...Tất cả được hệ thống hoá dưới một báo cáo tổng hợp và trở thành một cứ liệu để tiến hành nghiên cứu quy hoạch.

Bước 2: Lồng ghép các vấn đề môi trường vào Quy hoạch Đô thị

Tất cả các nghiên cứu Quy hoạch Đô thị liên quan đến vấn đề môi trường cần được tập trung vào để giải quyết những vấn đề sau đây :

- Khắc phục những vấn đề môi trường đang tồn tại

- Dự báo và ngăn chặn những vấn đề môi trường nảy sinh trong tương lai

- Phải soạn thảo được qui trình hướng dẫn thực hiện và những biện pháp giám sát môi trường nhằm giải quyết được những vấn đề môi trường chủ yếu cũng như để định hướng phát triển môi trường đô thị.

Những vấn đề trên chừng nào chưa được cân nhắc chặt chẽ sẽ không đưa lại những kết quả mong muốn.

Trong quá trình thực hiện lồng ghép môi trường vào quá trình thiết kế quy hoạch và thực hiện quy hoạch chúng ta lưu ý những trường hợp sau đây :

Nơi các điều kiện môi trường đang tồn tại không tương thích với tiêu chuẩn môi trường quy định thì nội dung và quy mô của một đồ án Quy hoạch Đô thị sẽ phải thay đổi để phù hợp với các biện pháp và kế hoạch bảo vệ môi trường khả thi, thông qua các tiêu chí chung để đạt tới một đồ án quy hoạch là :

- Phân tích và nghiên cứu môi trường phải là một tổ phần của Quy hoạch Đô thị

- Phân tích đa mục tiêu cần phải chỉ ra các vấn đề về môi trường

- Phân tích chi phí – lợi ích phải bao gồm những vấn đề về môi trường

- Những vấn đề môi trường phải được xem xét ưu tiên cho những vấn đề môi trường quan trọng trước

- Quá trình thực hiện quy hoạch phải bao gồm quan trắc môi trường và hệ thống thông tin phản hồi

Việc lồng ghép các vấn đề môi trường vào đồ án quy hoạch phải đảm bảo tính khả thi. Vì vậy, nó cần thoả mãn các thủ tục thực hiện, đó là :

- Các chiến lược, chính sách và biện pháp khả thi đối với những vấn đề môi trường, để giải quyết những vấn đề môi trường cấp bách cũng như để giảm nhẹ những tác động môi trường tiêu cực không tránh được.

- Thời gian và chi phí, phát triển nguồn nhân lực và cơ cấu tổ chức cần thiết đối với việc thực hiện những chiến lược, chính sách và giải pháp môi trường đã nêu ra.

- Tác động dự báo của tất cả những chiến lược, chính sách và biện pháp môi trường nói trên thoả mãn theo các loại hình phát triển kinh tế xã hội.

Bước 3: Đánh giá tác động môi trường (Đ.T.M)

Đánh giá tác động môi trường của một đồ án quy hoạch chính là quá trình **xác định, phân tích, và dự báo** những tác động **lợi và hại, trước mắt**

và **lâu dài** mà việc thực hiện quy hoạch đó ảnh hưởng đến môi trường.

Nó nhằm kiểm tra tính hiệu quả của quá trình nghiên cứu môi trường (Bước 1), đồng thời khẳng định những mục tiêu môi trường sẽ được bảo vệ hoặc cải thiện.

Nội dung Đ.T.M trong các đồ án quy hoạch sẽ được thực hiện theo quy chế và luật quốc gia, cũng như những văn bản dưới luật hiện hành khác.

Để thuận tiện cho quá trình thiết kế quy hoạch nội dung tiến hành từ bước 1 đến bước 3 ưu tiên sử dụng ngôn ngữ bản đồ. Tỷ lệ các bản đồ theo quy định của các đồ án quy hoạch.

Tài liệu tham khảo :

1. Dự án VIE 97/007 về lập kế hoạch phát triển bền vững.

2. Phạm Kim Giao (chủ biên), 2000. Quy hoạch vùng. NXB Xây dựng, Hà nội.

3. Đỗ Đức Viêm (chủ biên), 1997. Quy hoạch xây dựng và phát triển điểm dân cư nông thôn. Nxb Xây dựng, Hà nội.

4. Bộ Kế hoạch và Đầu tư, 1997. Gắn kết vấn đề môi trường vào lập kế hoạch phát triển vùng và tỉnh ở Việt Nam. Hà nội.

5. Chiến lược bảo vệ môi trường Việt nam đến 2010. Báo cáo của chính phủ Việt Nam tại Hội nghị các bên đối tác trong lĩnh vực Môi trường. Hà nội 3/2000.

6. Phạm Ngọc Hồ, Hoàng Xuân Cơ, 2000. Đánh giá tác động môi trường. NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.